

GÖRÜŞLER

ÜLKEMİZDE ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ

Bildirilen raporlara göre ülkemiz nüfusunun %10-12'sini özürli bireyler oluşturmaktadır. Bu bireylerin sayısının 7 milyon civarında olduğu ve bu bireylerin yarısının da özel eğitime gereksinimi olduğu tahmin edilmektedir.

Ülkemizde özel eğitimin Milli Eğitim Bakanlığı'nın örgün eğitim hizmetleri arasında yer alması 1951 yılında başlamıştır. 1983 yılında 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunun uygulanmasına yönelik olarak çıkarılan yönetmelikler de bugünkü uygulamanın temelini oluşturmaktadır. Bu süreç içerisinde özel eğitim ile genel eğitimin birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğuna ilişkin görüşler giderek önem kazanmıştır. Bu nedenle bugün özel eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce ve illerde İl Milli Eğitim Müdürlükleri'ne bağlı Rehberlik ve Araştırma Merkezleri yoluyla yürütülmektedir.

Sağlık Bakanlığı'na 18.3.1998 tarih ve 23290 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Özürlülere Verilecek Olan Sağlık Kurulu Raporu Hakkında Yönetmelik" ile özel eğitim alanında sağlık raporlarının düzenlenmesine yönelik yeni düzenlemeler getirilmiştir. Ayrıca tüm bu uygulamalar çerçevesinde; özürli bireyin özel eğitim hizmetlerinden yararlanmasının yanında, özürli bireylere kimlik kartı verilmesi, özürli bireyin çalışan ebeveynlerinin gelir vergisinde indirim yapılması, il merkezlerinde yerel yönetimlerce uygulanan toplu taşıma araçlarından ücretsiz yararlanabilme, tamamen ağır derecede özürli olan bireylere bez verilmesi gibi düzenlemelerle özürlilik alanında önemli gelişmeler giderek çeşitlenmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası'nın 42. Maddesine göre, bireysel farklılıkları nedeniyle uygulamalar yapılmaksızın normal eğitim olanaklarından yararlanamayan bireyler de, tüm Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları gibi eğitim ve öğrenim özgürlüğüne sahiptir. Ayrıca anayasa da "Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ih-

tiyacı olanları topluma yararlı kılacak önlemleri alır" ifadesinin yer alması da bu sorumluluğun Devlet tarafından yerine getirileceğini göstermektedir.

Özel eğitim, 30.mayıs.1997 tarihli Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de şu biçimde tanımlanmaktadır: "Özel eğitim, özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir". Aynı Kararname'de özel eğitimle ilgili temel ilkeler şöyledir:

- a) Özel eğitim gerektiren tüm bireyler; ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
- b) Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır.
- c) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.
- d) Özel eğitim gerektiren bireylerin, eğitim performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitimlenmeleri öncelik verilir.
- e) Özel eğitim gerektiren bireylerin, her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için her türlü rehabilitasyonlarını sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.
- f) Özel eğitim gerektiren bireyler için, bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilir ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.
- g) Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılmaları ve eğitimleri sağlanır.
- h) Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, özel eğitim gerektiren bireylere yönelik etkinlik

Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi : 8(3) 2001

gösteren sivil toplum örgütleri ile iş birliği içinde çalışılır.

I) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireylerin, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.

Bu ilkeler ve yasal durum çerçevesinde ülkemizde özel eğitim hizmetleri iki ana boyutta yürütülmektedir. Birinci boyut; okul öncesi dönemde özel eğitime gereksinimi olan çocuklara yönelik özel özel eğitim merkezlerince verilen özel eğitim hizmetleri, ikinci boyut ise okul çağında ve özel eğitime gereksinimi olan çocuklara yönelik özel özel eğitim merkezlerinin verdiği hizmetler yanında kaynaştırma eğitimi çerçevesinde genel eğitim veren okulların bünyesinde yürütülen eğitim hizmetleridir.

Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de "Kaynaştırma" şöyle tanımlanmaktadır: Kaynaştırma; özel eğitim gerektiren bireylerin, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitim ve öğretimlerini resmi ve özel okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan, destek eğitim hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamalarıdır. Kaynaştırma eğitimine, zihinsel ve öğrenme yetersizliği olan çocuklar, işitme, görme yetersizliği olan çocuklar, ortopedik yetersizliği, dil ve konuşma güçlüğü, özel öğrenme güçlüğü, otistik ve duygusal uyum güçlüğü ve sosyal uyum güçlüğü olan çocuklar devam edebilmektedirler. Hem özel özel eğitim merkezlerinden hem de kaynaştırma eğitiminden yararlanacak olan çocukların tıbbi tanınması sorumlu hastanelerin ilgili bölümlerince, eğitimsel tanınması ise rehberlik ve araştırma merkezlerince yapılmaktadır. Özel eğitimde tıbbi tanınmanın yanında eğitimsel tanılama da önemlidir. Özel eğitime gereksinimi olan çocuğun, zihinsel, ruhsal, fiziksel, sosyal-duygusal alanlar açısından değerlendirilmesi ve eğitimsel gereksinimlerinin belirlenmesi çocuğa yönelik bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanmasında önemli bir temel oluşturmaktadır. Bu süreçte hastane, okul, rehberlik araştırma merkezi, özel eğitim merkezi ve ailenin sağlıklı bir işbirliği içerisinde olması yasal ve bilimsel açıdan hedeflenen durumdur. Ancak uygulamada henüz böyle bir durumun işler hale geldiğini söylemek erken olacaktır. Özel eğitim merkezlerinin büyük bir kıs-

ının denetimi ve işleyişi ile ilgili sorumluluğu Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu yürütmektedir. Bu merkezlerin belli bir bilimsel temele dayalı hizmet standartlarının yapılandırılmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Özürlü çocuklar, aileleri ve öğretmenleri okullarda kaynaştırma eğitiminin gereği gibi yerine getirilmesi sürecinde ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunların giderilmesine yönelik Milli Eğitim Bakanlığı'nın bireyselleştirilmiş eğitim programlarının kaynaştırma eğitimi alan her bir çocuk için geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik gereksinime yanıt verecek uygulamaları başlatmıştır. Bu alanda bir başka önemli konu; kaynaştırma eğitimi alarak ilköğretimi tamamlayan gençlerin ileriye yönelik bir beceri ya da meslek kazanmalarını sağlayacak uygulamalara olan gereksinimdir. Özel eğitim merkezlerinde öz bakım becerileri, temel yaşam becerileri, sosyal entegrasyon programlarına yönelik uygulamalar olabilir ancak bu gençlerin işe yerleştirilmesine yönelik önlemlerin alınması ve uygun eğitim programlarının geliştirilmesine de çok gereksinim vardır.

Tüm bu çerçevede unutulmaması gereken bir durum da ailesinin sosyal güvencesi olmaması nedeniyle özel eğitim gereksinimi karşılanamayan çocukların durumudur. Okul başarısızlığı, farklı gelişim gösterme gibi nedenlerle hastanelere başvuran aileler çocukları için özel eğitime gereksinim duyulduğunda çaresizlikler yaşayabilmektedirler. Sosyal güvencesi olmayan ve yeterli ödeme gücü de bulunmayan ailelerin özel eğitime gereksinimi olan çocuklarına yine Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu imkanlar ölçüsünde sahip çıkmaya çalışmaktadır. Ancak yine de ücretsiz özel eğitim hizmeti verecek merkezlere olan gereksinim devam etmektedir. Bunun yanında yeşil kartlı ve Bağkur'lu ailelerin özel eğitime gereksinimi olan çocukları için yasal düzenlemelerin yapılmasına gerek vardır. Böylece bu çocukların da yaratılan olanaklardan yararlanmaları sağlanmış olacaktır.

SHU. Dr. Cengiz Özbesler
H.Ü.T.F Çocuk Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı